

KÖNYVEK KÖZÖTT

MEGNYÍLÁS ÉS MEGTAPASZTALÁS

William A. Barry és William J. Connolly jezsuita szerzetesek *A lelkivezetés gyakorlata* című útmutatóját (Lukács János SJ fordítása; Jezsuita könyvek/Lelkiség) természetesen nem a lelkivezető, hanem a tanár szemével olvastam, és sokat okultam. A valósággal szembesít, amely persze egy hivatására készülő vagy annak tudatában lévő, az embereket Isten felé vezérlő szerzetes számára más feladatokat jelent, mint egy nevelésnek is elkötelezett tanárnak, ez azonban nem jelenti azt, hogy a kétféle tevékenység nem érintkezik egymással. Kivált napjainkban, amikor a tanárnak sokszor szülői kötelemeket is el kell látnia. A lelkivezetés természetesen magasabb cél felé vezet, mint a nevelőé, sok vonatkozásuk azonban hasonló. Nagyon fontos például, hogy a vezetett és a nevelt személyisége nyitott és elfogadó legyen, s ha mégsem az, megfelelő, tapintatos ráhatással ilyenné kell formálni. A könyv két szerzője a következőképp határozza meg az eredményes lelkivezető felkészültségének egyik összetevőjét: „Aki tehát másokat lelkileg segíteni kíván, annak nem pusztán magának kell lelki személynek lennie, aki jól bánik spirituális tapasztalataival, hanem elégséges pszichológiai ismeretekkel is rendelkeznie kell (anélkül azonban, hogy abba a hibába esnék, hogy pszichoterápiás segítséget akarjon nyújtani, attól a tévedéstől vezetve, hogy pszichológiai tudását ehhez elégségesnek gondolja).” Számomra a zárójeles megjegyzés fontos útmutatás: ismernek pszichológusokat, akik sokszor csődöt mondanak, mert a hétköznapokban szerzett tapasztalataikat a tankönyvekből tanultaknak alárendelik. „Lelkivezetővé válni egész életre szóló folyamat.” Ez a megállapítás a hivatását komolyan vevő tanárra, nevelőre is érvényes: tanítva magunk is tanulunk, olyan tapasztalatokkal gazdagodunk, amelyek egyre eredményesebbé teszik tevékenységünket. Mindez nem jelenti a pszichiáterek és pszichológusok felismeréseiből adódó tapasztalatok lebecsülését. „Minden személyes kapcsolat kialakulása titokzatos folyamat, tehát aki arra adja a fejét, hogy segít másoknak személyes kapcsolatok kialakításában, az alázatosan és tisztelettel közelítsen feladatához, inkább egy társ lelkületével, semmint olyasvalakiként, aki törli előttünk az utat” — olvassuk a figyelmeztetést, melynek hasznos voltát mindenki igazolhatja, aki másokkal foglalkozik, s nem vezényelni, hanem megnyitni akarja őket. Rossz eredményre jutunk, ha azt a benyomást keltjük, hogy a tudás csalhatatlan letéteményesei

vagyunk, elég egyetlen apró tévedés, és máris nagy csalódást okozhatunk.

Manapság, amikor el akarják készíteni a pedagógusok etikai kódexét, érdemes fontolóra venni a lelkivezetőknek szánt figyelmeztetést: „A lelkivezetés természetéből következően a lelkivezetőknek igyekezniük kell elkerülni minden modorosságot és olyan öltözködést, irodai berendezést, amely azt sugallhatja, hogy tudják az utat, a válaszoknak birtokában vannak (...).” A modern pedagógia is emberközelséget sugall méltóságos távolságtartás helyett. A mai világ tapasztalataiból lesűrhetjük azt a tanulságot, hogy minden változik, ezért is van hangsúlyos jelentősége azoknak az erényeknek, amelyek képviselése és megvalósítása egyensúlyosabbá és igazságosabbá teheti létünket, s amelyek szomorú hiánya gyűlölködővé és önzővé tesz bennünket.

Rendkívül fontos a kapcsolatteremtés képessége. Egy 1972-es felmérés a lelkipásztorok és a papok „pszichológiai növekedésének” hiányait elemzi, a leírtak azonban minden pedagógus és nevelő számára is figyelmeztetőek lehetnek: „A legfontosabb terület, ahol a személyes fejlődésükben elmaradt papok pszichológiai növekedésének hiánya megmutatkozik: az a másokkal való kapcsolatuk. E kapcsolatok általában távolságtartók, nagy fokban merevek, és gyakran sem a pap, sem a másik személy számára nem jelentenek örömet (...), kevés közeli barátjuk van (...). A személyes fejlődésükben elmaradt papok gyakran mutatkoznak passzívnak, túlzottan alkalmazkodónak és inkább a papi szerepükben, mint saját személyiségük révén találják meg identitásukat (...). Nem bíznak magukban, értéktelennek érzik magukat, és ritkán fejtik ki képességeik teljességét (...). A férfiak e csoportjában meglepően általános jelenség, hogy mély személyes hitüket kevésbé tudják kifejezni.” Ki ne ismerne kiégett, hivatásában csalódott tanárt? Az illetékeseknek komoly kihívást jelenthet, miképp orvosolhatják ezt az egyre általánosabbnak mondható jelenséget. Ahogy a papok, talán a tanárok esetében is már az alapoknál kellene változtatni, valamiképp megéreztetve a hivatás, az emberekkel — akár diákokkal, gyerekekkel — való foglalkozás örömszerző szépségét.

Korunkat az intézmények és a bennük való hit megrendülése is jellemzi. „Az általuk hangoztatott állítások hálójába felsezakad, és mind többen érzik úgy, hogy kaotikus és egyre értelmetlenebb világban lebegnek. Szeretnének valamiképpen értelmet adni életüknek, vagy legalább enyhíteni fájdalmaikat.” Akár általánosnak is nevezhetjük e jelenséget, melynek gyökerei sokszor a családi közösség bomlásáig

nyúlnak vissza. A szerzők szerint az eredményes lelkipásztor állandó figyelemmel kíséri és segíti vezetője fejlődését. Hasonló a feladata a tanárnak is. A pályaelhagyások és a kiábrándulás egyik oka, hogy épp e kapcsolat megteremtésére és fenntartására nem jut elég idő. Sokan panaszkodnak, hogy az adminisztráció megnövekedett terhei miatt nem jut elég idejük a tanítványaikkal való kapcsolattartásra, nehezen tudnak megfelelni a jó és eredményes nevelők iránt támasztott várakozásnak. Jó tanár volt-e a remekül felkészült, kemény követelményeket támasztó Novák Antal, Kosztolányi *Aramysárkányának* tragikus főhőse? Ez a kérdés egy tudományos konferencián is felvetődött. Talán az a helyes válasz: jó tanár volt, de rossz nevelő, és ez okozta tragédiáját. A tanárnak mindkét vonatkozásban jónak kellene lennie, csak így érhet el eredményt, mely a társadalomnak is hasznára van.

Bár nem érzem magam feljogosítva arra, hogy véleményt mondjak a lelkipásztorok és lelkipásztorok itt felsorolt negatívumairól, azt azért elmondhatom, hogy szerintem merőben különbözhetnek egy szerzetesi közösségben szerzett tapasztalatok azoktól, amelyeket egy magányos, gyakran négy filiáját ellátó pap tevékenységéből szűrhetünk le. Izgalmas tanulmány tárgya lehetne a papok magánya. Ezzel persze a jezsuita közösségben született tanulságos elemzés nem foglalkozhat.

A Jezsuita könyvek/Lelkiség sorozatban jelent meg Mustó Péter SJ *Megszereted, ami a tiéd* című könyve, amely voltaképp a szerző Hári Ildikóval folytatott párbeszédének eredményeképp született. Műfaját nehéz megnevezni: nem lelki olvasmány, nem lelki napló, viszont tele van találó és hasznosítható megfigyelésekkel, amelyek mélyebb, tartalmasabbá tehetik a keresztény ember életét, gondolkodását. Ezek az apró élettények és megfigyelések sokszor hasznosabbak, mint komoly, tudományos elemzések. Azokra a gondokra kínálnak megoldást, amelyek mindenkiben felmerülnek, ha élete menetével és céljával szembesül. Úton vagyunk, sokszor hiába keressük a helyes irány jelzőtábláit. Ezeket lelhetjük meg ebben a gyűjteményben, amelyből hiányzik az elvonatkoztatás és a tudományosság, viszont éppen egyszerűségével és hétköznapiaságával segít eligazodnunk és „fölfelé” tekintenünk, a küzdelmesen elérhető csúcsok irányába. Jellemzője a kis fejezeteknek, hogy majdnem mindegyikben felbukkan egy evangéliumi jelenet vagy Jézus valamelyik példabeszéde és tette. Ezeket fordítja le Mustó Péter a mi kis életünkre. Nem magyarázatokat fogalmaz, hanem analógiákat, s ezzel közelebb visz legfontosabb gondolatához: Isten mindenütt velünk van, csak figyelniük kell, nyitott szívvel és lélekkel. „Ha komolyan veszem, hogy Isten mindannak, ami van, akarja a létét, és minden létezőben talál kedvelnivalót, akkor radikáli-

san megváltozik a hozzáállásom önmagamhoz, a másik emberhez, Istenhez is” — olvassuk az öszszefoglalásban. Ez a radikális változás merőben átalakítja életszemléletünket, céltudatossá tesz, arra készítet, hogy ne sodortassuk magunkat az eseményekkel, hanem igyekezzünk tartalmassá tenni napjainkat. Ki-ki a saját szintjén. Lassú folyamat: számot kell vetnünk magunkkal, fel kell tárunk frusztráltságunk okait, magyarázatukat keresve. (Magány és hiábavalóság érzése általános!) Megbékélésünk folyamatának kezdetén azt érezzük, valahol, valamiért kisiklott az életünk. Szorongunk, de okát nem ismerjük pontosan. A körülöttünk élők is észreveszik pesszimizmusunkat, szóvá teszik, okait firtatják.

Csak apránként jövünk rá, hogy mindennek okát magunkban és nem a körülményekben kell keresnünk. Ezért kell tudatosan törekednünk hibáink megvallására. „A liturgikus szövegek nem szűnnek meg bocsánatkérésre buzdítani. Ezek az imák azt hangsúlyozzák, hogy bűnösök vagyunk, de Isten megbocsájt.” Tehát Istenhez kell fordulnunk, megbékélésünket tőle remélhetjük. Ám, hogy lelkünket átjárja Isten megbocsájtó kegyelme, nem magától értetődő. Figyelniük kell nekünk szavaira. A vér folyásos asszony tizenkét évig várt és remélt, mígnem meggyógyult. Ezt a figyelmes várakozást őrizhetjük meg a meditáció által. Ma emberének természetesen kevesebb ideje adatik a meditációra, de megvan a lehetőségünk, hogy szóljunk az Úrhoz, és eléje tárjuk életünk nyugtalanító kérdéseit. Sokszor meglepődve tapasztaljuk, hogy válaszol és kínálja a megoldást, amely valóban radikális változást eredményezhet. „Isten mindenfelől” — írta Sík Sándor. A rendház bármelyik ablakát tárta is fel, mindenütt az Úr házára látott. Akár jelképesnek is értelmezhetjük a képet: ha készségesen, reménykedve nyitjuk meg lelkünk zárt ablakait, megérezzük a megoldást.

Nagyon érdekes és tanulságos sorokat olvashatunk a nagy szentek meditációiról. Ösztönzéseket adhatnak, de nem utánozhatjuk őket. Ez már egy másik világ, másféle odafordulással, imádságokkal. Igazi élményeket, tapasztalatokat szerezhettek ennek igazolására Jan Twardowski *Egy remete skrupulusai* című verseskötetéből. Az egyik, három csillaggal jelölt versében ekként fordul a Szűz Anyához (a címe akár ez is lehetne: Meditáció Szűz Máriával. Már csak azért is ide illik, mert fordítója ugyancsak jezsuita: Sajgó Szabolcs, szerzetes-költő):

*Nem tört le semmi
sem az úr egy kedves tekintet után
sem a perselyezés a misén
sem hogy kevés híján kificamodott az ujjam kopogtatva
a gyóntatószékben*

sem a tizennyolc évesek kérdései
sem a névtelen levelek melyeknek már a borítékjai is
szíszegnek
sem az istenbizonyítékok amiket előbb el kell hinni
sem a hívek akik a villamoson gyűlölik egymást
sem a síró erény ez a boldogtalan boldogság
sem az aranyfogú prédikátorok
sem a félelem hogy nem bírom nem érek oda
kinyúlok még a Mennysország kerítése előtt
sem az egyre gazdagodó gazdagok és szegényedő sze-
gények
s hogy a madarak is félelemből énekelnek
nem tört le semmi
mert mindig Téged látlak legszentebb Anyánk
jogar helyett cérnagombolyag kezében
stoppolod a teológiát

„Nézem az eget szótlannul — a csillagokból roz-
da hull” — ez a két sor már magyar lírikus, Fecs-
ke Csaba *Akinek arcát viselem* című szép és elgon-
dolkodtató kötetéből való. Sokszor valóban az az
érzésünk, hogy a csillagok sem eligazítók, roz-
dásak. Ilyenkor kell elkezdni azt a folyamatot,
amelyről Mustó Péter ír. Meglehet, nem építjük fel
a belső várkastélyt, de ha nekirugaszkodunk, már
az alapozásával is sikert érhetünk el. Ebben a szí-
vós, lemondásokkal, apró sikerekkel járó tevé-
kenységünkben sokat segít Mustó Péter könyve,
amelyből arra is ösztönzéseket nyerhetünk, hogy
a kakofóniában, hazug értékek kavalkádjában el-
találjunk a lélek békés és gazdagító csöndjébe, ahol
az élet igazi kincsei rejtőznek. Ezek felszínre ho-
zatalában segít bennünket a magyar jezsuita rend-
tartomány köztiszteletben álló nesztorá, Nemes-
hegyi Péter SJ, akinek lelki gyakorlatos beszédeit
Isten éltető jóságában címmel rendezte kötetbe Bar-
tók Tibor SJ (Jezsuita füzetek / Küldetésben).

Nemeshegyi Péter atya majdnem négy évtize-
den át működött Japánban. Megragadó az a mód,
ahogyan ottani hallgatóit megismertette az euró-
pai kultúrával és fogékonnyá tette őket például Mo-
zart zenéjére. Erről írt könyvét nagy gyönyörűséggel
olvastam, s ajánlottam, akiknek tudtam. 1993-ban tért
vissza Budapestre, s egyre-másra jelennek meg lel-
kiségi könyvei, amelyek kivétel nélkül azt sugall-
ják, hogy a hittel átszótt élet magasabb össze-
függések birtokába juttat. Mostani műve a jezsuita
lelkiségbe kalauzol, s megismertet Szent Ignác szel-
lemiségével, szellemi örökségének lényegével.

Az atya beszédeiből és írásaiból nemcsak mély-
séges hit árad, hanem a hit szilárdságából fakadó
derű is. Egész életszemléletére jellemző az az epi-
zód, amelyet a „fordulat éve” környékéről jegy-
zett föl (s nyilván hallgatói derűjétől kísérve mon-
dott el lelki gyakorlatos beszédében). A jezsuiták
szegedi rendházába kommunista fiatalok tanonc-
otthonát telepítették. Sajátos helyzet: egymás mel-

lett szerzetesek és az új rendszer reménységei. El-
képzelhető, mennyire feszült volt a hangulat. „Ben-
nünk egyre inkább kezdett lángolni Szent Ignác
hite” — emlékezik akkor húszegynéhány éves ko-
rára Nemeshegyi Péter. Találtak egy baszk nyelvű
Szent Ignác-indulót. A házban senki sem ismerte
ezt a nyelvet. Így írtak a dallamra egy magyar szö-
veget. „Aligha hasonlított az eredetire, de akár jobb
is lehetett annál.” Sokkal később megkísérelték visz-
szaidézni a szöveget. Ilyenformán hangzik:

Ignáció! Mennyi mindent mond e szó.
Békességben riadó, küzdelemben ez nekünk biztató.
Jézus szép, szent nevét vissziük szét, szerteszét.
Jézusért, a szent hitért járjuk a földtekét.
Tűzön át, vízen át, jégen át harcolunk.
Érte él, érte dobog a szíviünk.
És Övé az életünk!

Fél világ ellenünk. Egyedül Ó van velünk.
Dalolunk, mind megyünk, szívénék üteme az életünk.
És az ő nyomában, hűen, bátran ott lépdelünk.
Szűzanyánk nézz le ránk, nem hagyunk, nem soha.
Harsona szól, reng a pokol, összeomol táborá.
Mert amikor szél támad, ár dönti búzáinkat, villámok
cikáznak
a pokol föllázad, üldözik egyházad.
Akkor az egyházad fekete serege elindul,
ajkán megcsendül a szó: Ignáció!

A történet teljességéhez tartozik, hogy egyik
külföldre menekülő rendtársukat elkapták a ha-
táron, és a zsebében megtalálták a szöveget. El-
képzelhető, mekkora izgalommal vallatták a fi-
atal jezsuitát, ki is valójában a fekete sereg és kik
a pokolfajzatok. Persze azokban az években a tör-
ténetek akár tragikus végkifejlete is lehetett.

A valóban csak idézőjelben jellemezhető „re-
mekműnek” hatása és értéke mégsem lebecsülén-
dő: megismertet a megingást nem ismerő Szent Ig-
nác-i magatartással, amely a magyar történelem
során többször is szemet szúrt elnököknek és ki-
rályoknak. A lelki gyakorlatos beszédek középpont-
jában természetesen nem a Nemeshegyi Péter
szellemiségétől távolabb álló riadó, hanem a sze-
retet és megértés áll, ez sugározza be beszédeit.

Érdekessége a kötetnek, hogy a válogató és köz-
readó kérésének engedve az atya utószavában fog-
lalta össze a jezsuita lelkiség és a pápák kapcsola-
tát. A rend alapító okmányában nyomatékosan
szerepel a mindenkori pápa iránt tanúsítandó hű-
ség és odaadás. Szent Ignác és a jezsuiták az egy-
ház reformját szorgalmazták, de a pápa iránt enged-
elmességet tanúsítva. A rend és a pápák viszonya
azonban nem volt felhőtlen, jöllehet a rendtagok-
ra fontos feladatok teljesítését bízták. A felvilágo-
sodás szószólói számára a jezsuiták voltak a leg-

veszedelmesebb ellenség. A Bourbon uralkodók a janzenistákkal szövetségbe a rend ellen fordultak, és XIV. Kelemen pápa végül 1773-ban feloszlatta Jézus Társaságát. Súlyos csapást jelentett az intézkedés: megrendítette a missziókat és a vallásos nevelést. Csak Oroszországban működhetek zavartalanul, Katalin cárnő ugyanis nem engedélyezte a pápai bréve kihirdetését, így az nem lépett érvénybe. Végül VII. Piusz pápa 1814-ben visszaállította a rendet, amely a korábbiakhoz hasonlóan az egész világon eredményesen tevékenykedett. VI. Pál és II. János Pál pápasága idején a rend iránti bizalmatlanság erőre kapott, de talán a Szentlélek közreműködésével Ferenc személyében jezsuita lépett a pápai trónra (bár rá aligha jellemző a kifejezés). Ferenc pápa legfőbb célja a szegénység csökkentése, ez jezsuita hagyomány, ahogy egyszerűsége is.

Nemeshegyi Péter emelkedett szavakkal zárja áttekintését: imádkozik, hogy a pápa Isten segítségével megvalósíthassa céljait. Mi pedig Nemeshegyi Péterért is imádkozunk, hogy még sokáig vezessen a lelki tökéletesedés útján.

RÓNAY LÁSZLÓ

A SZEMBENÁLLÁSTÓL A KÖZÖSSÉGIG Evangelikus–római katolikus közös megemlékezés a reformációról 2017-ben

A kerek évfordulók mindig jó alkalmak arra, hogy ébren tartsák az egység helyreállításának a vágyát Krisztus valamennyi tanítványa között. *A szembenállástól a közösségig* című könyvet az Evangelikus–Római Katolikus Közös Bizottság állította össze, felhasználva a reformációra való emlékezés 2017-es évfordulóját.

A most megjelent dokumentumkötet nagy előrelépés és példaadás a keresztény egység útján, mely bátran szembenéz az egyházak közötti múltbeli megosztottsággal, és az Evangéliumhoz való hűség alapján arra törekszik, hogy a keresztény közösségek együtt hallják meg, „mit mond a Lélek az egyházaknak” (Jel 1,7).

Az utolsó vacsorán elhangzott krisztusi felszólítás, „legyenek mindnyájan egy” (Jn 17,21) mellett a korunkban megtapasztalható új történelmi, társadalmi és kulturális helyzet is válaszára készíti a keresztényeket. A kötet magyar fordítása lehetővé teszi, hogy a múlt sebeit, az egyházszakadásokat, eltérő teológiai értelmezéseket tárgyilagosan mérjük fel, hogy legyen bátorságunk kimondani és bevallani az egység ellen elkövetett bűnöket, ahogy ezt a zsinat kérte: „Alázatosan könyörögve kérjük bocsánatot Istentől is, különvált testvéreinktől is, viszont mi is bocsássunk meg az ellenünk vétkezőknek” (*Unitatis redintegratio*, 7).

Maga a kiadvány is arról tesz tanúságot, hogy minél jobban törekszünk az evangéliumi életre, és minél szorosabb a közösségünk az Atyával, a Fiúval és a Szentlélekkel, annál bensőségebb és könynyebb lesz majd a növekedés a kölcsönös testvérségben is.

Pontokba szedve hat fejezetben találunk összegző, konszenzusos és a teológiai párbeszéd számára fenntartott kijelentéseket. Az átfogó megállapításokat az utolsó fejezet öt felszólítása zárja a felismert közös szempontok, a találkozásban létrejövő folytonos átalakulás, a látható tettek, az Evangélium öröme és a közös tanúságtétel vágyának megvalósítására. A függelékben rövidítéseket, bibliográfiát és az Evangelikus–Római Katolikus Közös Bizottság szerzői listáját találhatjuk.

Ahogy az irgalmas szamaritanus példabeszédekében, úgy az elmúlt évtizedekben a történelem ura — aki „bölcse és türelmesen valósítja meg hozzánk, bűnösökhöz lehajló kegyességének tervét” (UR 1) — bőségesebben, mint valaha, ársztani kezdte napjainkban a lassan gyógyuló sebekre, az egymástól különvált testvérekre az önbírálat és az egymás utáni vágyakozás kegyelmét (Lk 10,33–34). Mert Krisztus is, amikor „meglátta a bajba jutottat, megesejt rajta a szíve, odament hozzá, olajat és bort öntött a sebeire, és bekötözte azokat”.

Az összeállított kötet kétszáznegyvenöt tartalmi üzenete most nekünk ad vigaszt, hogy felkelhetünk elesettségeinkből, az emlékezet megtisztításával meggyógyíthatjuk sebeinket, és a Krisztustól kapott gondoskodás által eljuthatunk arra a közösségre, amelyben testvérnek ismerjük el egymást.

Köszönet a fordítónak, a kiadónak, és az ötletgazdának, Fabiny Tamás evangelikus püspöknek a könyv megjelenéséért, hogy ne csak más országokban nyíljk meg e kötet új szemléletet adó hatása, hanem a magyar egyházak között is legyen egy olyan — máshol már a gyakorlatba átvitt — útmutató, mely az őszinte szembenézés szándékával fogalmaz meg továbbvívó meglátásokat.

A 20. század utolsó esztendejében a megigazulásról szóló Közös Nyilatkozat 1999. évi megjelenése után egy újabb mérföldkő elérése történt, hazai egyházi viszonylatban is, mert *A szembenállástól a közösségig* című új kötet segítségével eljáthatjuk az egyházak közötti bensőséges testvériséget, a bővülő egység, és a most már a nem széthúzó, hanem az összetartó közösség erejét.

Az igazságról szóló párbeszédet éppen ebben az évben még valami más is kiegészítheti. A római katolikus egyházban az irgalmasság szentéve kezdődött el, mely katolikus részről szinte rímel Luther Márton 500 évvel ezelőtti kérdésére, hogy „hol van a kegyelmes és irgalmas Isten?” Luther kérdésére napjainkban mintha Ferenc pápa válaszol-